

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Reinterpretace barokního zátiší

Vypracovala: Sally Bartůšková
Vedoucí práce: MgA. Petr Brožka, PhD.

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. 4.

2016

.....

Sally Bartůšková

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce MgA. Petru Brožkovi, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále pak děkuji svojí sestře a jejímu manželovi za pomoc s jazykovou korekturou textu.

Abstrakt

Bakalářská práce, jež se zabývá tématem barokního zátiší, se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část obsahuje základní přehled vzniku a vývoje tohoto žánru v Holandsku, ve Španělsku, v Itálii, Francii a v českých zemích. Zmíněný přehled je doplněn o techniku malby, kompozici a obrazové symboly. Následuje přehled současného zátiší, který je doplněn o seznam českých i světových autorů. Jako součást praktické části byl namalován obraz na téma reinterpretace barokního zátiší do současnosti technikou olejomalby. Práce obsahuje obrazový materiál dokumentující realizaci malby.

Klíčová slova: zátiší, baroko, malba, symbol, kompozice.

BARTŮŠKOVÁ, Sally. *Reinterpretace barokního zátiší*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce MgA. Petr Brožka, PhD.

Abstract

The bachelor's thesis deals with the Baroque still life. It begins with a theory and ends with a practical part. The theoretical part starts with a brief overview of the origins and development of this genre in the Netherlands, Spain, Italy, France and the Czech lands, with special attention devoted to the painting technique, composition and symbolism. It continues with an overview of the topical state of the art regarding the still life genre and concludes with a representative list of its world-famous and Czech painters. The practical part documents and illustrates the creation of the author's oil painting that reinterprets the Baroque still life in a modern way.

Key words: Baroque, still life, painting, symbolism, composition.

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část	8
1 Historický kontext	10
2 Vznik a vývoj barokního zátiší.....	11
2.1 Holandsko	11
2.2 Itálie	12
2.3 Španělsko.....	13
2.4 Francie	14
2.5 České země.....	14
3 Druhy barokního zátiší	16
4 Kompozice	20
5 Kolorit	21
6 Světlo	21
7 Technika olejomalby.....	23
8 Symbol	25
9 Hlavní představitelé.....	28
10 Současní představitelé.....	30
10.1 Současní čeští představitelé.....	30
10.2 Současní světoví představitelé.....	31
II. Praktická část	34
1 Kompozice, kolorit a předměty v zátiší	36
2 Použité symboly.....	37
3 Postup práce	39
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	41
Fotodokumentace projektové části.....	45

Úvod

Bakalářská práce se zabývá barokním zátiším a jeho reinterpetací. Zátiší je jedno z nejvíce znázorňovaných témat na obrazech umělců v různých obdobích. Toto téma nás provází při hodinách výtvarné výchovy na základních a středních školách. Rozhodli jsme se proto, dozvědět se o něm ještě více. Další motivací bylo hojné využití symboliky v obrazech barokních mistrů. I v současné době v malbě využíváme různé symboly. Zajímali jsme se o proměnlivost významu jednotlivých symbolů v závislosti na období.

Bakalářská práce má část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsme se pokusili podat základní přehled zkoumané problematiky. Zabýváme se vznikem a vývojem tohoto tématu v malbách umělců nejen v Holandsku, ale i v českých zemích, Francii, Itálii a ve Španělsku. Dále se věnujeme různým typům barokního zátiší. Samostatné kapitoly se věnují koloritu, kompozici, světlu a technice malby. Důležitou kapitolou jsou používané symboly. Teoretická část je zakončena přehledem představitelů tohoto žánru nejen v baroku, ale i v současnosti. Nechybí základní přehled světových představitelů. Do přehledu jsme vybírali takové malíře, kteří posloužili jako inspirační zdroj pro praktickou část práce.

Cílem praktické části bylo prokázat osvojení si techniky malby olejem a to pomocí vrstvené malby. Právě tuto techniku používali ke své tvorbě barokní mistři. Dalším cílem byla realizace barokního zátiší, které by na první pohled vypadalo jako malba holandského malíře ze 17. století. Při důkladném zkoumání by však zájemce zjistil, že na obraze jsou znázorněny předměty, které z tamní doby pocházet nemohou. Tvorba olejomalby je zdokumentována v závěrečné příloze. Součástí práce je i popis pracovního postupu a symboliky vybraných předmětů do zátiší. Jako hlavní zdroj inspirace jsme zvolili obrazy holandského malíře Willema Claeszoon Hedy.

I. Teoretická část

Slovo zátiší, anglicky still life, vzešlo z holandského slova still-leven, což znamená nehybný objekt. Poprvé se toto slovo začalo používat roku 1650. Jeden z prvních malířů zátiší byl Jan Brueghel starší. Jeho obrazy měly hlavně dekorativní účel. Později se začaly tvořit obrazy obsahující také nějaké moralizující prvky např. obrazy Pietera Claesze, které připomínají pomíjivost a všudypřítomnou smrt..¹

Zátiší je malba, na níž jsou zobrazeny neživé předměty v umělém prostředí. Jedná se buď o předměty rostlinného původu nebo vyrobené člověkem. Důležitou roli hraje i vztah mezi nimi, který však nemusí být na první pohled znatelný. Vystavené objekty mohou být věci běžné denní potřeby, nebo se může jednat o předměty vzácné či drahé. V zátiší je často vyobrazena snídaně, přepychová tabule, knihy, hudební nástroje, zvěřina, květiny apod.²

Na funkci barokního zátiší můžeme nahlížet ze dvou úhlů. První je založen na metafoře, která není závislá na čase a místě a druhý je „trojrozměrné cvičení“ mistrů oproštěné od vkusu zadavatelů. Ernst Hans Gombrich upozorňuje na problém nahlížení na obraz zátiší. Často dáváme větší důraz na interpretaci symbolů nad samotnou kvalitu díla a jeho estetickou hodnotu.³

¹ [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 496 s.

² [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 495 s.

³ [Srov.] KAZLEPKA, Zdeněk. *V zahradě Armidině - Italské barokní zátiší v Čechách a na Moravě*. Brno: Moravská galerie, 2007, 14 s.

1 Historický kontext

Barokní malířství vzniklo mezi protireformací a Francouzskou revolucí. Baroko je považováno za předchůdce globalizace. V období baroka byl zájem o nový kontinent a uskutečňovaly se plavby na východ. Vytvářely se nové obchodní cesty. Docházelo k rozvoji obchodu, přírodních věd a filozofie. Ve středu všeho byl člověk jako ústřední pojem. Objevily se nové techniky jako knihtisk. Díky tomu docházelo ke splývání ikonografických schémat a životního stylu napříč všemi čtyřmi kontinenty. Dnes nám to připomíná například obliba kávy, dovezených tulipánů nebo čínského porcelánu.⁴

Motem baroka bylo memento mori (pamatuj na smrt), které je jasně vidět v typu zátiší vanitas.⁵ V době baroka bylo nejdůležitější namalovat obraz tak, aby vizuálně potěšil diváka. Právě proto malířství kralovalo uměleckým oborům. Zájem o obrazy byl obrovský díky vzrůstající střední třídě. Kvalita a velikost sbírek byla přímo úměrná vážnosti majitele sbírky ve společnosti. Na obraze pracoval mistr s uční. Díky tomu mohl mistr zhotovit mnohem více obrazů, než kdyby na nich pracoval sám.⁶ Mistři zátiší jsou známí tím, že používají často ve svých obrazech stejné předměty. Je to tím, že vyobrazené předměty patří autorům maleb nebo jejich zadavatelům.⁷ Barokní malíř se zajímá o pozadí mnohem víc než malíř v renesanci. Dbalo se o to, aby se umění více přiblížilo i lidem z nižších vrstev.⁸

⁴ [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 16 s.

⁵ [Srov.] tamtéž, 18 s.

⁶ [Srov.] tamtéž, 392 s.

⁷ [Srov.] tamtéž, 505 s.

⁸ [Srov.] KENNER, T. A. *Symbols a jejich skrytý význam*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2007, 45 s.

2 Vznik a vývoj barokního zátiší

Titul prvního barokního zátiší se připisuje obrazu od italského malíře Caravaggia. Caravaggio je považován za obnovitele mediteránního zátiší z antické minulosti. Jeho obraz Koš s ovocem z roku 1595 byl ještě před necelými sty lety považován za dílo neznámého holandského malíře.⁹ Hnijící ovoce nás upomíná na pomíjivost lidského žití a koš přesahující desku stolu v nás vyvolává klamný pocit objemnosti vyobrazeného.¹⁰ Zátiší vznikalo nejen v Itálii, ale i v Holandsku, Španělsku, českých zemích a ve Francii.

2.1 Holandsko

I přestože se Itálie pyšní prvním obrazem, kolébkou barokního zátiší je Holandsko.¹¹ V této zemi se nedá vyzdvihnout jen jeden autor. V Holandsku probíhaly největší experimenty v tomto odvětví malby. Pojem zátiší se poprvé objevuje v holandském inventáři ze 17. století. Slovo zátiší znamenalo v Holandsku nehybný model nebo nepohybovou přírodu. Zátiší jako samostatný žánrový útvar se objevuje ve Vlámku, kde mizí z obrazu stafáž a zátiší se osamostatňuje. Holandští mistři dovedli obor barokního zátiší k dokonalosti. Vždy tíhli k věčnosti, vystihnoutí materiálu a charakteru předmětu. Zde se narodili ti nejlepší mistři barokního zátiší.

Tento žánr, i přestože nebyl považován za nejušlechtlejší, byl v 17. století v soukromých sbírkách střední vrstvy velmi oblíben.¹² Holandsko byla země obchodu a první burzy. V polovině 17. století se zde honosné zátiší stalo nejoblíbenější formou malířství.¹³ Luxusní předměty v zátiší měly reprezentovat bohatství země.¹⁴ Jedny z nejdražších zátiší byly právě obrazy s květinami,

⁹ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 97 s.

¹⁰ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 2 s.

¹¹ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 97 s.

¹² [Srov.] tamtéž, 97 s

¹³ [Srov.] tamtéž, 98s.

¹⁴ [Srov.] tamtéž, 100 s.

jelikož v té době se staly tulipánové cibulky platebním prostředkem a daly se za ně koupit i domy a dlužní úpisy. Díky tulipánům vznikla první burza na světě.¹⁵

V období manýrismu se v malbě objevuje překombinovaná kompozičnost. Ale zároveň je zde snaha zachytit věcně objekty. Obrazy působí neklidně, jak lze spatřit např. u Aertsenových děl.¹⁶ Přeplněné obrazy nevznikají díky tomu, že by měli autoři strach z prázdnoty v obraze, ale protože chtějí předvést svoje schopnosti a dovednosti. Zároveň tato mnohost předmětů představuje celistvost světa.

Jan Brueghel starší nebo Roelant Savery byli vlámský malíři raného baroka. V jejich malbách se stále objevovala přeplněnost věcí, ale věci se nepřekrývaly. Věci jsou stejně detailně namalované a mají stejnou důležitost. Příkladem toho je obraz Jana Brueghela Kytice z roku 1603. Aby se předměty v zátiší nepřekrývaly, je použit větší nadhled. Tímto způsobem jsou všechny věci na stole rovnocenné a od ostatních izolované.

Malíři přikládali velkou váhu k dokonalému vystihnutí materiálu. Předměty do zátiší nebyly v 17. století nikdy bezhlavě sestavovány a vybírány. Mohly to být věci prosté denní potřeby nebo umělecky hodnotné. Měly vyjadřovat svět, ve kterém autoři obrazů žili.¹⁷

2.2 Itálie

V Itálii je zátiší označováno jako „nature morte“, což znamená mrtvá příroda.¹⁸ Italské novověké zátiší se začalo objevovat díky znovuobjevení antické literatury například Aristotelovy Poetiky, kde Aristoteles věnuje pozornost neživým věcem, nebo Pliniova díla *Naturalis historiae libri*, které líčí příběh o Zeuxidovi z Herakleie a Parrhasiovi z Effesu a jejich snaze namalovat co nejdokonalejší a nejrealističtější obraz. Malíři zátiší se také inspirovali starověkými kulturními památkami. Snažili se zejména o nápodobu přírody a

¹⁵ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 99 s.

¹⁶ [Srov.] MUZIKA, František. *Holandské zátiší*. Praha: S.V.U. Mánes – Melantrich a. s., 1942, 3 s.

¹⁷ [Srov.] tamtéž, 4 s.

¹⁸ [Srov.] KAZLEPKA, Zdeněk. *V zahradě Armidině - Italské barokní zátiší v Čechách a na Moravě*. Brno: Moravská galerie, 2007, 13 s.

nepodceňování méně hodnotných věcí.¹⁹ Zátíší v Itálii se vyznačuje odlišnými objednávkami a funkcemi. V obrazech se mohli objevovat nejen živočichové jako hmyz, ptáci, želvy, myši, ale i lidé. Neměli ale v obraze hlavní funkci. Předměty byly často nositeli symbolického významu. Funkce obrazu byla dána jeho velikostí. Velká díla byla výzdobou reprezentativních místností.²⁰

2.3 Španělsko

Obchodní cesty do amerických kolonií v 16. století pomohly španělskému zlatému věku. Po třicetileté válce se Španělsko stalo konzervativní a velkou moc zde měla církve. V rekatolizované zemi působili významní španělští malíři zátíší Juan Sanchez Cotán a Francisco de Zurbarán. Objevoval se zde malířský styl bodegón. Zátíší ve stylu bodegón se vyznačuje tmavým pozadím tenebrism. V zátíší můžeme spatřit předměty prostého původu jako např. jablka, opotřebované pánve, ošatky, které jsou uspořádané na kamenné či dřevěné desce. Objektů se vyskytuje v malbě poskromnu a většinou jsou sestaveny do geometrické řady nebo roviny.

Juan Sanchez Cotán byl nejen mnich, ale i malíř zátíší. Dal vzniknout novému stylu španělského zátíší bodegón. Proslavil se zejména svým obrazem Kdoule, zelí, meloun a okurka z roku 1602. Dílo je komponováno do niky připomínající oltář. Kompozici vytvářel na hyperbolické křivce. Předměty jsou zavěšené na provázkách a některé přesahují přes okraj niky. Díky přesahu předmětů a tmavému pozadí působí obraz na diváka tak, jako by ovoce a zelenina vystupovaly z obrazu.²¹

Francisco de Zurbarán maloval stejně jako Juan Sanchez Cotán ve stylu bodegón. Předměty v zátíší situoval do jedné roviny a ve stejné vzdálenosti od sebe, jak můžeme pozorovat například u Zátíší s citrony, pomeranči a růží z roku 1633. Izolované předměty působí staticky. Jeho obrazy mají symbolický význam. Ve výše uvedeném obraze se jedná o symbolický oltář Panny Marie. Růže bez

¹⁹ [Srov.] KAZLEPKA, Zdeněk. *V zahradě Armidině - Italské barokní zátíší v Čechách a na Moravě*. Brno: Moravská galerie, 2007, 15 s.

²⁰ [Srov.] tamtéž, 14 s.

²¹ [Srov.] BENDINER, Kenneth. *Food in painting: from the Renaissance to the present*. 1. vyd. London: Reaktion Books, 2004, 240 s.

trnů představuje její neposkvrněné početí a šálek s vodou nás upomíná na její čistotu.²²

2.4 Francie

Katolická Francie byla ovlivněna stylem italského malíře Michelangela Merisi Caravaggia, který dává důraz na realistické zobrazení, a stylem vlámského malíře Peter Paul Rubense, pro který jsou typické výrazné barvy. Malba zátiší nebyla v této zemi tak oblíbená jako v Nizozemí či Itálii.

Francouzský malíř Lubin Baugin se inspiroval italskou malbou. Ve svých obrazech často používal přesahy předmětů přes hranu stolu. Jeho malby mají různé výklady. Příkladem toho je obraz Zátiší pěti smyslů. Narážíme zde na hru geometrických prvků v obraze. Toto dílo má jak světský, tak křesťanský výklad. Světská symbolika vykládá obraz jako zobrazení pěti smyslů – sluchu (mandolína, noty), chutě (chléb a víno), čichu (karafiát), hmatu (karty, šachovnice) a zraku (zrcadlo, perla). V obraze však lze spatřit i křesťanskou symboliku – eucharistii (chléb, víno), neposkvrněnost Panny Marie (čistá voda) a Nejsvětější Trojici (tři květy).

2.5 České země

Zátiší se v českých zemích začalo rozvíjet od druhé poloviny 17. století díky malířům z Nizozemí a Itálie, kteří zde tvořili a vyškolili další malíře. U nás byla ceněná hlavně díla, která zobrazovala květinová zátiší s drobnými živočichy. Malby byly malého formátu neboli kabinetní.

Kašpar Jan Hirschely se specializoval na kabinetní malby. Nejčastější námět na jeho obrazech představují květiny ve vázách. Obraz Kytice ve váze se

²² [Srov.] BRYSON, Norman. Looking at the Overlooked: Four Essays on Still Life Painting. 1. vyd. London: Reaktion Books, 1990, 88 s.

zlaceným dekorem zobrazuje objem květů. Váza stojí na dřevěné desce. Jeho obrazy nejsou symbolické.

Jan Dominik Kottula se inspiroval holandským zátiším 17. století. Jeho malba *Zátiší s piškoty a hmyzem*, která byla malovaná monochromním koloritem v kontrastu se světlem, v nás evokuje memento mori. Celkový dojem dotváří zobrazení much na talíři.²³

²³[Srov.] STRAHOVSKÁ OBRAZÁRNA. *Katalog výstavy květen až srpen 1974 - Zátiší*. Praha: Památník národního písemnictví, 1974.

3 Druhy barokního zátiší

Právě nizozemské malířství 17. století ovlivnilo celou Evropu. Nizozemí se rozdělovalo na Flandry (jižní Nizozemí, Vlámsko), které byly katolické a dnes se jim říká Belgie, a protestantské Nizozemí, které se nachází na území dnešního Holandska. Náboženství mělo velký vliv na umění v obou zemích.²⁴

Jako mezinárodní zátiší archaického typu se označují obrazy, které vznikly na začátku 17. století v zemích dnešního Beneluxu. Tyto země byly ovlivněny středověkým symbolismem. Zátiší byla tvořena z uměle až scénicky aranžovaných jednotlivostí, které mohly jako celek působit bizarně. Vrcholná díla tohoto typu zátiší jsou miniaturisticky a velmi detailně namalovaná s virtuózně technickým přednesem.

Mediterránní zátiší se oproti výše zmíněnému typu snaží o větší formu a chce konkurovat zažitým námětům v nástěnné malbě. Antverpští malíři byli inspirováni Janem Brueghelem starším a jeho precizní drobnomalbou. Mezi nejčastěji zobrazované předměty patřily květiny, přírodniny či jiné artefakty a prostřené tabule s mísami nedotknutého jídla. Byla zde snaha zachytit na stole co nejvíce chodů. Pro zachování celistvosti každé vyobrazené mísy bylo použito vysokého nadhledu. V kompozici mezinárodního zátiší archaického typu panuje přísná symetrie a přehledné rozmístění tvarů, které pak působí izolovaně.²⁵

Monochromní banket se zrodil z předešlého typu zátiší. Pohled na prostřený stůl se přiblížil a počet vyobrazených předmětů se tím pádem zmenšil. V tomto neformálním zátiší bývá často naaranžovaný drobný živočich. Intaktní povrch je narušen pro lepší charakteristiku zobrazeného. Tímto způsobem maloval své obrazy např. Georg Flegel.

Počátkem 17. století nelze od sebe rozeznat obrazy vzniklé od malířů z Flander, Holandska či Německa. Po roce 1620 se však zejména v holandském Haarlemu objevuje nový přístup v malbě zátiší s jídlem. Tento přístup nemá tak reprezentativní tabule jak v manýrismu. Současně dochází k uvolnění malířského projevu. Byl kladen větší důraz na smyslový prožitek než na

²⁴ [Srov.] SEIFERTOVÁ, Hana. *S ozvěnou starých mistrů: pražská kabinetní malba 1690-1750*. Praha : Národní galerie, 1997, 3 s.

²⁵ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 2 s.

miniaturistickou formu techniky malby. Tento nový přístup se nechal inspirovat italským malířstvím a zrušil manýristický schematismus v malbě.

Názny příběhu v zátiší se začínají v Harleemu objevovat až ve druhé polovině 17. století. K malířům tohoto typu zátiší patří Pieter Claesz, Vilém Claesz, Heda a Jansz van den Uyl. V jejich obrazech můžeme spatřit nepořádek. Chaos v něm je však skryt. Jedná se o promyšlený a organizovaný kompoziční řád. Předměty nejsou separovány od celku, ale mohou být v popředí či pozadí obrazu. Oproti italskému zátiší pracovali holandští malíři se světlem mnohem citlivěji a dotvářeli tak celkovou atmosféru obrazu. V haarlemském zátiší dochází k mnohem jemnějšímu odstínění světla, než v zátiší archaického typu. Zároveň zde vidíme snahu o monochromní barevnost obrazu.²⁶

Pro asketická zátiší je charakteristickým znakem střídmost výběru zobrazených předmětů. Na diváka působí intimním dojmem díky potlačení barokního neklidu. Nenacházíme zde důraz na dokonalé promalování zobrazených předmětů. Místo toho se malíři snaží ve svých dílech o poetický prožitek a o vytvoření dokonalé a výtvarně čisté kompozice. V jejich malbách lze spatřit vliv kalvínského puritanismu. Tento typ zátiší se objevuje i v přísně katolickém Španělsku. Za hlavního představitele tohoto typu zátiší se pokládá Jan Jansz van de Velde.

Téma vanitas se v malířství vyskytuje už od 15. století, ale až v 17. století se dostává i do zátiší. Ve vanitas se zobrazují předměty se symbolikou, která má divákovi připomenout pomíjivost světa. Centrem tohoto typu malířství byl kalvinistický Leiden.²⁷ Tento typ zátiší je více vážný. Diváka upozorňuje na otázky víry, nevyhnutelnou pomíjivost světa a naši marnost. Odlišuje se i výběrem symbolů. Objevují se zde symboly červa, shnilého ovoce, rozdrobeného pečiva, hodinek, lebky, ohořelé svíčky, rozlité sklenice a zrcadla. Pieter Claesz nás ve svých obrazech učí, že lidská vzdělanost je nic oproti Boží moudrosti. Tento odkaz nacházíme v odřených knihách a psacím náčiní. Vanitas se též zajímá o téma bohatství, které nemá žádné trvání. To nám připomínají předměty peněz, perel, insignií a globus.²⁸ Na obrazech také mohou být vyobrazeny

²⁶ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 3 s.

²⁷ [Srov.] tamtéž, 4 s.

²⁸ [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 512 s.

atributy, kterých se vzdáme na konci života. Divák je povzbuzován zamyslet se nad otázkou, co po svém odchodu z tohoto světa za sebou zanechá.²⁹

V absurdním zátiší se jednotlivé artefakty surrealisticky aranžují.³⁰ Dochází k tomu, že se vedle sebe nepřírozeně skládají různé předměty, kterými mohou být květiny, ptactvo, ryby apod. Tento druh zátiší se objevuje v manýrismu. Účelem je šokovat diváka. Malířský přednes je však poněkud jemnější. Tento typ zátiší proslavila nizozemská malířka Rachel Ruysch.

Honosná zátiší se vyznačují velmi promyšlenou kompozicí. Obrazy jsou měkce až opticky promalované. Předměty nestojí pevně na stole. Často je tato odlehčenost předmětů podpořena tlumeným světlem. Malby Willema Kalfa jsou měkce modulované působením podvečerního šera. Tvarovost předmětů je tvořena promyšlenou souhrou barevných tónů.³¹

Flámská kypivá zátiší mají větší formát než honosná zátiší a liší se jinakostí vybraných předmětů. Hlavním představitelem tohoto stylu je malíř Frans Snyders. Odklání se od klasické drobnomalby a jeho rukopis je dynamický. Malby působí optimistickým až hravým dojmem. Malíři tohoto typu zátiší předměty dynamicky komponují, až jimi malby přesycují. Jde jim pouze o smyslový prožitek z obrazu. Tento styl je ovlivněn italským zátiším 17. století a zájmem o antickou literaturu.³²

Flámská lovecká zátiší jsou stejně jako ostatní flámská zátiší rozměrnější a monumentálnější. V začátcích loveckého zátiší se objevuje barokní dynamismus. Smrt není zobrazena důstojně, ale zvířata jsou barbary zabita. Mohou zobrazovat i hromady mrtvých těl zvířat, která jsou odnášena pryč. Mistry tohoto typu zátiší byli Frans Snyders a Paul de Vos.

K další generaci těchto malířů patřil Jan Fyt, který byl žákem Snyderse. Maloval mnohem přijatelnější formu tohoto typu zátiší díky rodící se etice myslivosti. V jeho obrazech se objevuje více smír mezi lovcem a kořistí. Kořist na nich působí důstojně. Tento typ zátiší ovlivnil holandskou, francouzskou, ale hlavně středoevropskou malbu.³³ Pro oživení obrazů holandští malíři na mršiny

²⁹ [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 514 s.

³⁰ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 4 s.

³¹ [Srov.] tamtéž, 5 s.

³² [Srov.] tamtéž, 6 s.

³³ [Srov.] tamtéž, 7 s.

malovali mouchy, které vypadaly, jako by seděly přímo na obraze. Živé mouchy byly protiváhou nehybné, mrtvé kořisti.³⁴

Vznik zátiší pojatého jako jatka se datuje kolem 2. poloviny 17. století. Jedná se o novou interpretaci zátiší. Mezi hlavní představitele tohoto typu malířství patří např. Rembrandt van Rijn. Pesimisticky vyznívající obrazy zátiší, kde jsou mrtvá těla předkládána jen jako potrava, se objevují jenom v Holandsku.³⁵

Jan Davidsz de Heem se v současnosti považuje za nejlepšího malíře zátiší v Nizozemí. Často cestoval, a proto tvořil různé typy zátiší nezávisle na místě jejich vzniku. Jeho díla jsou detailně promalovaná a obsahují složité kompozice. Působí však velmi dekorativně. Skloubil dohromady jak styl honosných holandských zátiší, tak i styl flámských kypivých zátiší. Už ve své době byl mezinárodně uznávaný a napodobovaný.³⁶ Holandští malíři jsou známí zálibou v detailech a vlámští zas smyslem pro dekorativnost. Tomuto malíři se obě tyto složky podařilo skloubit. Příkladem výše uvedeného může být jeho malba *Zátiší s ovocem a humrem*. Díky tomu, že vyobrazené předměty jsou velmi precizně namalované a v zářivých barvách, působí namalované ovoce jako opravdové.³⁷

Květinová seskupení byla velmi oblíbená po celém Nizozemí díky obchodu s květinami a velké oblibě zahradnictví. Hojně se zde také vyučovalo aranžérskému umění. Podle uskupení rostlin umějí znalci květinového zátiší přesně datovat stáří obrazu. Nizozemská květinová seskupení se vyznačují strojeností, dekorativností a plošnou kompozicí. Mezi nejznámější autory tohoto typu zátiší patří malíři Jan Brueghel starší a Daniel Seghers, který je rovněž autorem barokního votivního obrazu.³⁸

³⁴ [Srov.] SEIFERTOVÁ, Hana. *S ozvěnou starých mistrů : pražská kabinetní malba 1690-1750*. Praha : Národní galerie, 1997, 90 s.

³⁵ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 7 s.

³⁶ [Srov.] tamtéž, 8 s.

³⁷ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 100 s.

³⁸ [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 9 s.

4 Kompozice

Nizozemští malíři často využívali zlatého řezu. Kompozice vytvořená ve zlatém řezu byla vyvážená a harmonická, a proto byla tak oblíbená. Používal ji např. malíř Willem Claeszoon Heda.³⁹

Trojúhelníková kompozice se používala často u zátiší s mnoha předměty. Obraz je díky ní zcela vyvážený. Jan Davidsz de Heem aplikoval ve svém obraze *Zátiší s ovocem a humrem* tuto kompozici, která dala stabilitu jednotlivým částem. I přes znázornění velkého množství předmětů tím dosáhl celistvosti vyobrazeného.

V baroku byl oblíbený tvar elipsy a dále snaha vyjádřit pohyb. Oválnou kompozici můžeme spatřit u organických předmětů. Oblíbená byla zejména u námětů jako např. koš s ovocem nebo kytice. Na obraze *Kytice* od Jana Brueghela staršího, i přestože váza stojí na středu obrazu, je kompozice velmi barokně dynamická díky uspořádání věnce v levém dolním rohu, větvičky rybízu v pravém dolním rohu a vychýlené lilii z kytice.⁴⁰

Aby malíř podpořil plasticitu obrazu, předměty často přepadávají přes stůl a talíře jsou vystrčeny před hrany stolu. Tak se děje i u obraze *Zátiší s ovocem* od Jana Davidsze de Heema datovaného do roku 1652.⁴¹

³⁹ [Srov.] PARRAMÓN, José M. *Zátiší*. 1. vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997, 18 s.

⁴⁰ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 99 s.

⁴¹ [Srov.] tamtéž, 100 s.

5 Kolorit

V malbách barokních mistrů můžeme spatřit oba typy koloritu – teplý i chladný. Teplý kolorit se objevuje např. v obraze *Ovoce a váza s květinami* od Heema Davidsze.⁴² Dalším malířem, který také rád používal teplejší tóny, byl holandský malíř Pieter Claesz. Jeho díla tak na nás mohou působit promalovaným dojmem. Malíř Harmen Steenwyck naopak v některých svých obrazech dává přednost chladnějším světelným podmínkám, které mu pomáhají dosáhnout preciznější a tvrdší formy zobrazení. Příkladem toho je jeho obraz *Vanitas* z roku 1640.⁴³

Někteří malíři ve svých obrazech využívají kombinaci obou typů koloritu. Willem Claeszoon Heda sjednocoval obraz plný různorodých předmětů stříbrnošedým akcentem. U barevných obrazů kombinoval temnosvit se žlutými tóny a bílou barvu s modrou. Můžeme to spatřit na jeho malbách obsahujících čínský porcelán.⁴⁴

6 Světlo

V době baroka bylo v malbě používáno především přírodní osvětlení. Mohl to být oheň, svíčka či denní světlo. Toto světlo bylo vedeno ze strany na předmět, ale zdroj byl na malbě skryt. Právě zátiší dávalo velký důraz na osvětlení. Světlo malíři pomáhalo modelovat předměty, ale i vytvářelo atmosféru obrazu.

Technika šerosvitu, která se nazývá též *chiaroscuro*, vznikla v 15. století v Itálii. Nejvíce však byla používána až v období manýrismu a baroka. Jedná se o valérovou malbu, která vytváří prostorovou iluzi obrazu. Díky vytvořenému světlu a stínu vzniká objem a prostor. Proto obrazy malované touto technikou na nás působí tajemně. Zároveň se vytváří určitá duchovní atmosféra obrazu. Zdroj

42 [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 452 s.

43 [Srov.] MUZIKA, František. *Holandské zátiší*. Praha: S.V.U. Mánes – Melantrich a. s., 1942, 5 s.

44 [Srov.] PIJUAN, José. *Dějiny umění 7*. 4. vyd. Praha: Balios, 1999, 206 s.

světla obvykle nebýval nijak velký, často byla použita svíce. Tuto techniku ve svých obrazech používal malíř Caravaggio⁴⁵

V technice temnosvitu, nazývanou též tenebrism, se setkáváme s dramatickým střídáním světla a stínu. Neosvětlená místa jsou ponořena do temna a místa, na které dopadá světlo, se stávají dominantou obrazu. Světlo vychází z jednoho prudkého zdroje, který ale není na plátně vyobrazen. Obraz namalován touto technikou připomíná jevištní výjev. I přestože je Caravaggio považován za autora této techniky, tenebrism byl používán již dříve např. Albrechtem Dürerem nebo El Grecem. Tato technika byla oblíbená u španělských barokních malířů.

⁴⁵ [Srov.] LAMBERT, Gilles. *Caravaggio: 1571-1610: génius, který předběhl svou dobu*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2010. 47 s.

7 Technika olejomalby

Ve svých spisech životopisec Giorgio Vasari napsal, že techniku olejomalby objevil Jan van Eyck na počátku 15. století. Před vznikem této techniky byla oblíbená vaječná tempera na deskových podložkách. Po nanesení olejové barvy na podklad se její barevná sytost nemění oproti temperě. Zároveň se barvy mezi sebou dobře mísí, roztírají a vzájemně přemalovávají. Charakteristické pro olejomalbu je pomalé schnutí. Díky tomu může malíř dlouho pracovat s mokrou vrstvou. Je možno malovat lazurně nebo pastózně. Po 17. století se tato technika stala v malbě velmi oblíbenou. Pro dobrou přilnavost olejových barev se jako podložka dá použít dřevo nebo plátno.⁴⁶ V současné době existují dvě základní varianty výstavby obrazů – klasická vrstvená malba a technika alla prima.

Klasická vrstvená malba se také nazývá postupná malba. Základem je systematické vytváření barevných vrstev obrazu. Barevné vrstvy se opticky sčítají. Při přípravě plátna se nanese jemná barevná vrstva tzv. imprimitura. Pak vzniká podkresba, kde si malíř vyznačí motiv obrazu. Třetí vrstvě malby se říká podmalba, která je budována teplými a studenými tóny dvou barev. Brueghel, Rembrant nebo Tizian používali Grisaillovou jednobarevnou podmalbu, která je prováděna buď zesvětlováním světlých míst nebo ztmavováním tmavých míst. Tato vrstva působí monochromně. Po vybudování podmalby následují lazury. Jedná se o transparentní vrstvy různých barev. Při nanášení nové lazury je důležité, aby vrstva pod ní už byla dobře proschlá. Při lazure se do olejové barvy přidává pojivo, kterým nejčastěji bývá lněný olej. Pro ucelený dojem obrazu je možno obraz přelakovat, ale není to nutné. Tato technika je časově náročná.⁴⁷

Techniku alla prima si po vynálezu barvy v tubě oblíbili zejména impresionisté. Díky této technice mohli malíři rychle zachytit okamžik či dojem. Tato technika dnes v malířství převažuje.⁴⁸ Podstatou je rychlé namalování jedné

⁴⁶[Srov.] KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 163 s.

⁴⁷[Srov.] MATĚJÁK, Jan. Podmalba. *Olejomalba – lavírovaná vrstvená technika* [online]. 2016 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.matejakart.com/clanky/on-line-lekce/podmalba/>

⁴⁸[Srov.] Techniku alla prima by bylo vhodnější zařadit do kapitoly o současných malířích zátiších, avšak pro zachování lepší přehlednosti jsme ji ponechali na tomto místě.

vrstvy, než barvy zaschnou. Kolorit obrazu je vytvářen barvami namíchanými na paletě nebo prosvítáním podkladu.⁴⁹

⁴⁹[Srov.] SLÁNSKÝ, Bohuslav. *Technika v malířské tvorbě*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1976, 163 s.

8 Symbol

V Ottově slovníku se píše, že symbol je znak nebo znamení pro nějaký předmět. Některé symboly se mohou používat pro stručnost výrazu např. písmeno v abecedě, číslice a chemická značka. Obyčejně se však za symbol považuje konkrétní věc, která představuje abstraktní pojem např. znázornění lva je symbolem pro odvahu.⁵⁰

Ve Slovníku pojmů z dějin umění je symbol popsán jako zástupný znak, který je pochopitelný podle určité konvence a vyznačuje pojem či osobu. Symbol ve výtvarném umění lze rozdělit na čtyři skupiny. První skupinu tvoří symbol abstraktní, grafický a geometrický. Druhá skupina zastupuje symbol předmětný, který označuje osobu či pojem. Další dvě zahrnují symbol rostlinný a zvířecí. Tyto skupiny se vyznačují vnitřní podobou vlastnosti a pojmu symbolu.⁵¹

Slovo symbol vychází ze tří slov: symbolon, symballein a symbola. Symbolon znamená znak. Slovo symballein se překládá jako spojovat, svázat, házet do hromady. Symbola zas pochází z námořnické terminologie a označuje spojení ráhen. Společným významem předchozích slov je to, že symbol spojuje určité složky a označuje výsledný produkt spojení.⁵²

K barokní nizozemské malbě patří nejednotný význam symbolů. Při jejich interpretaci vždy záleží na celkovém kontextu a spojení s dalšími symboly. Příkladem toho je květina, která může být symbolem života i jeho konce.⁵³ Předměty mají v obrazech alegorický význam, nebo mají za úkol diváka poučovat.⁵⁴

V barokních zátiších se často objevují personifikace živlů a země. Příkladem toho je obraz Jana Brueghela staršího Kytice.⁵⁵ Motýl je představitelem vzduchu, vodu symbolizují mušle, zemi květiny a oheň znázorňuje ještěrka, která je vyobrazena do podoby ohnivého zvířete baziliška.

⁵⁰ [Srov.] OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Praha: J. Otto, 1888 - 1909. 24. sv. 482 s.

⁵¹ [Srov.] KROPÁČEK, Jiří a Oldřich J. BLAŽÍČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. 1. vyd. Praha, Odeon, 1991, 201 s.

⁵² [Srov.] ALLEAU, René. *Věda o symbolech: příspěvek ke studiu principů a metod obecné symboliky*. 1. vyd. Praha: Malvern, 2014, 25 s.

⁵³ [Srov.] KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2007, 46 s.

⁵⁴ [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 58 s.

⁵⁵ [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 97 s.

Živly v obrazech mohly být vyobrazeny i pomocí geometrických těles. Platon je rozdělil na krychli, která znázorňuje zemi, čtyřstěn oheň, osmistěn vzduch a dvacetistěn vodu.

Různé hudební nástroje, psací potřeby, knihy a mapy mohly oslavovat vědění, nebo poukazovat na to, že věda neznamena nic před smrtí samotnou. Ve spojení s křesťanskými symboly odkazovaly na to, že i při vědění bychom neměli zapomínat na Boha. Holandský malíř Edwaert Collier v obraze *Zátiší s knihou a rukopisy* a lebkou zobrazuje knihy a brýle symbolizující vědění.

Symbyly korunovačnich klenotů, mitry, peněz a šperků se často kombinovaly se symboly, které připomínaly smrtelnost. Tím bylo poukazováno na prchavou povahu světské moci a divák byl upozorňován, že bohatství a moc, které zde na zemi nashromáždí, si nemůže vzít s sebou do posmrtného života. Tento odkaz je ztvárněn v obraze *Vanitas* z roku 1650 od vlámského malíře Henricka Andriessena.

Květiny v zátiší jsou zobrazovány jen v plném květenství, kdy je květ nejkrásnější. Květy jsou přirovnávané k lidskému životu. Květiny jednou zvadnou, stejně jako člověk jednoho dne zemře. Barokní malíř vyobrazením živých květin vítězí nad krásou pomíjivé přírody.⁵⁶ Nejvýznamnější skupina malířů, která se zaměřovala na malbu kytic v plném květenství, pocházela z middelburského Holandska.⁵⁷

Pokud byly v malbě vyobrazené zvadlé květiny, jednalo se většinou o tulipány pro jejich estetičnost a drahocennost. Objevovaly se v malbách jako *memento mori* a upozorňovali na pomíjivost naši a všeho kolem nás.

Na utrpení Kristovo nás odkazují předměty jako např. chléb, víno a granátové jablko.⁵⁸ Pieter Claesz využívá křesťanských symbolů v obraze *Zátiší s hořící svíčkou*. Hořící svíce nás upozorňuje na konečnost lidského života, knihy značí pozemské starosti a víno ve sklenici znamená vykoupení.⁵⁹ Často malovaným motivem bývá i motýl, který díky své přeměně z housenky slouží k připomenutí Kristova zmrtvýchvstání. V obrazech *vanitas* bývá zobrazena

56 [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 98 s.

57 [Srov.] ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. století*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 2 s.

58 [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 500 s.

59 [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 212 s.

slunečnice symbolizující obrácení se k Bohu např. v malbách od Marie van Oosterwijck.

Zátiší vanitas upozorňuje nejen na křesťanské hodnoty, ale i na pomíjivost pozemských slastí.⁶⁰ Pomíjivost slastí byla naznačena lebkou, zlomenou svící nebo shnilým ovocem.

Obraz může poukazovat na pomíjivost umění např. zobrazením loutny s přetrhanými strunami a pomíjivost vědění např. pomocí zaprášené knihy. Na dočasnost upozorňovali malíři i použitím pergamenově teplého koloritu. Obrazy díky němu divákovi připadají vybledlé a staré.⁶¹ Nizozemští malíři k zobrazení pomíjivosti používali šerosvitnou malbu. Beyeren v Zátiší s kyticí namaloval hodinky, které symbolizují ubíhající čas.⁶² Housle v obrazech představovaly hudbu, která je nejprchavější druhem umění, proto odkazují na typ zátiší vanitas.⁶³ V obrazech tohoto typu zátiší objevujeme též lebku, která se odráží v zrcadle, květiny které odkvétají, zkažené ovoce a různé volnočasové hry.⁶⁴ Jako symboly krátkosti života bývají použity i křehké květiny a mýdlové bubliny, které představují prchavost našich životů. Bubliny rád přidával do svých obrazů malíř Hendrick Andriessen.

Zrcadlo bylo symbolem marnivosti kvůli krášlení se před ním.⁶⁵ Tuto vlastnost bylo možno vyjádřit i ztvárněním různých karetních her či šachů ve spojitosti s penězi. Ty vyjadřovaly pozemské potěšení. Různé karetní hry v kompozici s převrženou mísou nebo pohárem představovali marnost a prázdnotu našeho žití.

60 [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 495 s.

61 [Srov.] tamtéž, 496 s.

62 [Srov.] tamtéž, 86 s.

63 [Srov.] tamtéž, 452 s.

64 [Srov.] tamtéž, 496 s.

65 [Srov.] KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2007, 46 s.

9 Hlavní představitelé

Jedním z hlavních představitelů holandského zátiší byl Jan Brueghel starší, který dokonce jednu dobu žil v Římě. Pro jeho tvorbu jsou nejvíce charakteristické kytice.⁶⁶ Maloval většinou vzácné květiny podle studií, které vytvořil v zahradách v Bruselu ve španělském Nizozemí. Proto se na jeho obrazech vyskytují květy kvetoucí v různých ročních obdobích.⁶⁷

Holandský asketický malíř Jan Jansz van de Velde sestavoval malé formáty s několika málo předměty, které často promyšleně kladl na odhalený stůl. V jeho obrazech nejsou nejdůležitější předměty, ale jejich usazení a místo na obraze. Prostor je zdůrazněn rohem stolu, který se diagonálně ubíhá ke stěně, nebo předměty, které jsou také diagonálně položené na stůl. V asketických zátiších tohoto malíře se objevují stále stejné předměty - příbory, sklenice, různé nádoby, pečivo a někdy i ovoce. Tyto předměty mají vyhraněnou formu a jsou málo barevné. Hmota předmětů v zátiší je modelována pomocí světla.⁶⁸

Antverpský malíř Jan Davidsz de Heem ve svých malbách spojuje akribii nizozemské malby a překypující barokní vlámský styl. U jeho raného díla *Stůl s dezerty* vidíme pestrost materiálů, barev a hravost forem. Zároveň však vnímáme kontrast mezi marnotratností přepychu a křesťanskými hodnotami.⁶⁹ Jan Davidsz de Heem používá ve svých malbách mnohem více ovoce a květiny oproti asketickým malířům. Také jsou jeho malby mnohem barevnější. Používal jak vlámský kolorismus, tak i holandskou měkkou modelaci. K modelaci používal světlo a barvu. Takto pracovali i Abraham van Beyeren a Willem Kalf.

Abraham van Beyeren do svých děl často umisťoval mořské živočichy, stříbrné a zlaté mísy a na obraze si hrál s jejich lesklým povrchem. Pro realistické zobrazení lesklých těl ryb se nebál využít velkých úhozů štětcem.

Willem Kalf byl ovlivněn rembrandtovským temnosvitom, který využívá pro větší modelaci prostoru.⁷⁰ Vytvářel tzv. skvostná zátiší, na kterých se v objevovaly vzácné a drahé předměty. Velmi důmyslně si hrál se světlem. Světlo

66 [Srov.] HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 97 s.

67 [Srov.] tamtéž, 98 s.

68 [Srov.] MUZIKA, František. *Holandské zátiší*. Praha: S.V.U. Mánes – Melantrich a. s., 1942, 5 s.

69 [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 504 s.

70 [Srov.] MUZIKA, František. *Holandské zátiší*. Praha: S.V.U. Mánes – Melantrich a. s., 1942, 6 s.

bylo velmi intenzivní a díky tomu lépe vynikly rafinovaně poskládané motivy. Mimesis předmětů vynikalo také díky temnému pozadí. V obrazech rád používal kontrast. Například kombinoval drsný kámen s křehkostí mušle nebo kyselý citron se sladkým kandovaným ovocem. Spjoval protikladné, ale i doplňující se předměty. Ztvárňoval více druhů chutí např. kombinací vody, vína a citronu. Touto různorodostí odkazoval na odlišné etapy lidského života.⁷¹

Samuel van Hoogstraten, malíř zátiší a jeden z posledních žáků Rembrandta van Rijna, používal oblíbenou hru s iluzí, kdy se malíř snaží napodobit předměty tak, aby nebylo poznat, že jsou jen namalované. Tomuto stylu malby se říká *trompe l'oeil*. Tvořil i zátiší, která byla zároveň jeho autoportréty. Zobrazené předměty odkazovaly na jeho koníčky, vlastnosti a dovednosti.⁷²

Willem Claeszoon Heda byl haarlemský malíř, který vyobrazoval menší počet předmětů v zátiší. Takovému typu zátiší se říkalo malý oběd. Mezi hlavní zobrazené prvky patří sklenice, kovová nádoba, něco malého k snědku a zbytky jídla. Tyto předměty měly za úkol odkazovat na pomíjivost naši a věcí, které nás obklopují. Ve svých pracích používal prostou barevnou škálu. Jelikož nanášel jemné vrstvy barvy, byly jeho malby pracné a časově náročné. Ve svých dílech si pohrával se světelnými efekty např. u obrazu *Zátiší* z roku 1634 je na sklenici dobře rozeznatelné okno.⁷³

⁷¹ [Srov.] BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2013, 505 s.

⁷² [Srov.] tamtéž, 395 s.

⁷³ [Srov.] TARABRAOVÁ, Daniela. *Slavné galerie světa: Rijksmuseum Amsterdam*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 56 s.

10 Současní představitelé

V této kapitole se budeme zabývat současnými českými a světovými umělci, kteří se věnují tvorbě zátiší. Tito umělci zároveň posloužili jako zdroj inspirace pro praktickou část bakalářské práce.

10.1 Současní čeští představitelé

Současní čeští malíři považují malbu za možnost určitého vyjádření. K malbě zátiší volí předměty, které je obklopují a nějak je ovlivňují. Jsou dvě skupiny malířů. První skupina se snaží malovat klasickou malbou a druhá ke své tvorbě využívá jiných prostředků např. mikrotužku či pastelky. Současná česká zátiší se většinou skládají jen z pár předmětů a nejsou přeplněná.

Štěpán Vrbický je malíř a grafik poetických zátiší. Ve své tvorbě je ovlivněn kaligrafií, které se učil na Střední průmyslové škole grafické v Praze. Častým motivem jeho prací jsou obyčejné předměty a zákoutí z jeho domova na Vysočině. Ve svých dílech vyobrazuje zanechané stopy lidské existence. Jeho díla jsou citlivě promalovaná pastelkami. Autor chce, aby jeho obrazy nebyly vnímané jako realistické, ale aby na ně bylo nahlíženo jako na díla abstraktní. Ve svých obrazech skrývá metafory, které nejsou na první pohled postřehnutelné. Malbu považuje za médium výpovědi.

Tomáš Smetana vytváří své práce zaměřené na portréty a zátiší mikrotužkou. Je pro něj charakteristické hyperrealistické zpracování detailů. Často se v zátiších, které tvoří, objevují stále stejné předměty. Jedná se o objekty z jeho každodenního života - stůl, boty, koberec a vázy. Pomocí optiky si hraje se světlem a každému detailu věnuje pečlivou pozornost. Díky tomu jeho tvorba působí na diváka rozbitě. Pracuje s pojmem „egoistický prostor“, který představuje náš pokoj či naši pracovnu. Je to prostor, kde zanecháváme

předměty, ke kterým máme určitou vazbu. Sám Tomáš Smetana si vytvořil bedýnku obloženou zrcadly, ve které pak maluje svá zátiší.⁷⁴

Vít Soukup byl českobudějovický malíř, filmař a teoretik. Motivy pro tvorbu zátiší nacházel ve starých časopisech např. ABC, Dorka (časopis o pletení). V jeho malbách se objevuje ironie a sarkasmus skladby předmětů v zátiší. Zabývá se též dětským světem. Chtěl, aby jeho obrazy o něčem vypovídaly, měly poselství a aby byly zábavné, ale ne hloupé. V jeho zátiších se objevují i pletené hračky a figurky vojáčků⁷⁵

10.2 Současní světoví představitelé

Současní světoví malíři čerpají inspiraci z předmětů, které se nacházejí v jejich blízkém okolí. Často se nějak vyhraňují a snaží se do maleb vložit svoje myšlenky. Zajímají se o společnost, kulturu a její problémy. Jsou ovlivněni svými předchůdci. U mladých malířů lze často najít v zátiších určitou ironii a hravost. Není výjimkou použití fotografie pro tvorbu obrazu. Jejich zátiší jsou prosvětlenější než u maleb barokních. Používají k osvětlení umělá světla, což v baroku nebylo možné. Zároveň v jejich malbách můžeme spatřit nové materiály. Pokud jsou jejich obrazy přeplněné předměty, často pak poukazují na konzumní způsob života lidí.

Pat Hobaugh je zaměřen hlavně na malbu zátiší, ve kterých se snaží ztvárnit svoji vizi současné kultury. K tomu využívá komplikovaných kompozic. Nejčastěji ve svých zátiších používá figurky hraček, potraviny a různé sexuální pomůcky. Zajímá se o konzumní společnost, pop-kulturu a její problémy. V zátiších nacházíme dětskou hravost spojenou s ironií a vtipem. Využívá ikonických předmětů současné doby např. figurky ze Star Wars a postavičku Gumpyho. Jeho hlavním záměrem je zkoumat vztah lidí ke konzumu napříč generacemi. Pat Hobaugh už přes deset let tvoří zátiší, která jsou ovlivněná holandskými zátišími 17. století. Jeho díla obsahují i odkazy na různé starší malby. Např. v díle Umění evoluce odkazuje na známé dílo René Magritte

⁷⁴ [Srov.] GALERIE VILLA PELLÉ. Splendid isolation aneb z ústraní do galerie. *Villa Pellé* [online]. 2012 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <http://villapelle.cz/splendid-isolation-aneb-z-ustrani-do-galerie/>

⁷⁵ [Srov.] VÁŠA, Ondřej. Nenormální okolnosti. *Kulturní magazín UNI* [online]. Praha: Unijazz, 2008, č. 1, [cit. 2016-15-03]. Dostupné z: <http://magazinuni.cz/vytvarne-umeni/nenormalni-okolnosti/>

Kolektivní invence. Je považován za jednoho z nejzajímavějších postmoderních umělců od dob Andyho Warhola. Jeho práce jsou oblíbené zejména pro svůj neotřelý humor a kulturní asociace.⁷⁶

Konceptualista Kim Kira používá ke svému projevu mnoho výtvarných technik. Jedním z nich je i malba. Při tvorbě zátiší se nechává inspirovat předměty každodenní potřeby. Ve středu jeho zájmu stojí spotřebitel kapitalistické kultury. Upozorňuje na plýtvání střední vrstvy, na nadměrné konzumování vizuálních informací (televize, zprávy, internet) a i na klasické obžerství.⁷⁷

Amy Weiskopf inovativně interpretuje známá zátiší. V obraze *Zátiší s hodinami* z roku 1986 používá stejnou kompozici jako španělský malíř Juan Sánchez Cotán v *zátiší Kdoule, zelí, meloun a okurka* z roku 1602. Pečlivě skládaná zátiší ztvárňuje fotorealisticky. Její malby jsou velmi dobře řemeslně zpracované a působí často surrealisticky. Ve svých obrazech se snaží trvale zachytit krásu přirozeného světla a stínu. Sestavuje zátiší z předmětů různých textur, tvarů a barev. Ve svých obrazech často využívá různé optické efekty. Ovoce a zelenina, které patří mezi její nejčastější náměty, jasně září jako např. v obraze *Ředkvičky*. Malby mají klidnou a rozjímavou atmosféru.⁷⁸

Georges Rohner využívá často u svých obrazů geometrické pozadí. Například u obrazu *Zátiší s mísou* z roku 1956 je ovlivněn geometrickou kompozicí i barevností, kterou používal ve svých obrazech nizozemský malíř Piet Mondrian. Předměty vybrané do zátiší jsou bez dekorativních vzorů a jsou jen jemně promalované. Objekty postrádají ukotvení na podložce a vytváří dojem určité levitace. Jeho díla jsou ovlivněna surrealismem, ale hledal inspiraci i v malířských dílech 17. století. Tuto inspiraci můžeme spatřit na obraze *Pocta Ingres*, který odkazuje na dílo Lubina Baugina *Dezertní oplatky* z roku 1630-35.⁷⁹

Gary Bennett dává do svých maleb důraz na barevnou kompozici a design. Používá předměty vyrobené z ropy. Jeho zátiší se skládají z více objektů,

⁷⁶ [Srov.] HOBAUGH, Pat. Not your granny's still lifes. *American Art Collector* [online]. Scottsdale: American Art Collector, 2015, č.121, [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: http://www.pathobaugh.com/AmArtCollector_PatHobaugh.pdf

⁷⁷ [Srov.] SUMITOMO, Fumihiko. The Republic of Propaganda. Neolook [online]. 2008 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <https://neolook.com/archives/20080720b>

⁷⁸ [Srov.] KEMP, John R. Shapes of light.. *The Artist's Magazine* [online]. Cincinnati: F + W Media, 2012 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.artistsnetwork.com/wp-content/uploads/Artists-Magazine-June-2012-Freemium.pdf>

⁷⁹ [Srov.] Richard R. BRETTELL, Paul Hayes TUCKER, Natalie H. LEE. *Nineteenth- and Twentieth-Century Paintings in the Robert Lehman Collection*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2009, 368-369 s.

většinou se jedná o různé utilitární obaly. Využívá světelných vlastností plastových materiálů. Upozorňuje na význam plastového materiálu pro nás a na důsledky jejich výroby. Chtěl by poskytnout další využití těmto předmětům. Kompozice jeho zátiší jsou ovlivněny italským malířem Giorgiem Morandim. Toto je dobře vidět na zátiší Oranžová zátka a plastový kelímek za přirozeného světla z roku 2009. Hrany předmětů v zátiší vždy rozostřuje. Objekty díky tomu působí, jako by byly zahalené mlhou. Považuje se za čistého malíře, proto nepoužívá pastózní vrstvy, které považuje už za sochařský projev.⁸⁰

Jeffrey Larson studoval klasickou malbu starých mistrů. Ve své tvorbě se však nechává ovlivnit i impresionisty. Snaží se zachytit krásu a jednoduchost předmětů ze svého okolí. Žije na venkově, a proto můžeme v jeho pracích nalézt různé kuchyňské náčiní, zeleninu, polní kvítí a zavařovací sklenice. Své obrazy maluje za denního světla, které mu pomáhá maximálně využít barev předmětů v zátiší. Obrazy jsou prozářené. Častý motiv v jeho zátiších jsou makrely. Dokonale odrážejí od svých těl zlatavé světlo, což je dobře vidět u obrazu Ryba a slané sušenky z roku 2013. Obrazy jsou velmi zručně promalovány.⁸¹

⁸⁰[Srov.] BENNETT, Gary. The Importance of Edges in a Painting. *Contemporary Still Life Painting* [online]. 2012 [cit. 2016-14-03]. Dostupné z: <http://garybennettartist.blogspot.cz>

⁸¹[Srov.] WEGNER, Amanda N. The simple truths of painter Jeffrey T. Larson. *Wisconsin Trails* [online]. 2012 [cit. 2016-01-03]. Dostupné z: <http://www.wisconsintrails.com/culture/The-simple-truths-of-painter-Jeffrey-T-Larson.html>

II. Praktická část

Téma bakalářské práce Reinterpretace barokního zátiší jsem si zvolila z několika důvodů. Jedním z nich bylo připomenutí si a osvojení klasické metody olejomalby pomocí techniky vrstvené malby. Tato stará technika není v současnosti umělci velmi využívaná zejména pro svoji náročnost. Další motivací bylo hojné využití symboliky v obrazech barokních mistrů. I v současné době v malbě využíváme různé symboly. Zajímala jsem se o proměnlivost významu jednotlivých symbolů v závislosti na období.

Dalším z cílů, které jsem si předsevzala, bylo vytvořit barokní zátiší, které by na první pohled vypadalo jako klasické holandské zátiší 17. století. Při delším zkoumání obrazu by však divák zjistil, že na obraze jsou znázorněny prvky, které však z dané doby nemohou pocházet. Dále jsem se pokusila pomocí použitých předmětů v obraze zrcadlit povahu dnešní doby.

Jelikož téma barokního zátiší je velmi rozsáhlé, tak jsem se rozhodla pro tvorbu holandského zátiší typu vanitas. Jako hlavní zdroj inspirace pro svoji práci jsem zvolila obrazy holandského malíře Willema Claeszoon Hedy.

1 Kompozice, kolorit a předměty v zátiší

Obraz jsem tvořila v proudu bočního světla, který byl oblíben v holandském zátiší typu vanitas. Předměty jsem koncipovala do zlatého řezu a kompozici volila do konkávní křivky. Tato inspirace pochází od malíře Willema Claeszoona Hedy. Použila jsem techniku šerosvitu, kterou používali nizozemští malíři.

Předměty jsem vybírala velmi pečlivě, poněvadž jsem nechtěla, aby upozorňovaly na to, že nejsou ze 17. století. Pro autentičnost jsem musela do obrazu přidat některé předměty používané v holandských zátiších. Mezi ně patří roh stolu, ubrus, knihy a sklenice. V obraze se objevují i nejčastěji ztvárňované motivy zátiší vanitas, jako je převrhnutá číše na víno, prázdná sklenice, staré a opotřebované knihy.

2 Použité symboly

Ze současných symbolů jsem vybrala banány se samolepkou značky Chiquita. Pro banány jsem se rozhodla z několika důvodů. Potřebovala jsem do vytvářeného zátiší nějaké ovoce. A tak jsem nahradila citron, který byl častou součástí zátiší nizozemských maliřů, za banán. Banán je pro naši zemi zároveň symbolem ekonomické prosperity, demokracie a svobody.

Do zátiší jsem chtěla dále zakomponovat listy nějaké květiny. V barokních malbách se často používaly listy vinné révy. Pro zátiší jsem zvolila umělé růže. Umělé květiny jsou praktické, nevadnou, ale nevoní. Dle mého soudu kupují do interiéru umělé květiny lidé, kteří si přejí mít doma nějakou “zeleň“, ale nemají čas se o ni pravidelně starat. Možná to vypovídá o nedostatku času a uspěchanosti dnešní doby. Nebo o touze mít doma něco stálého a “krásného“, i když na úkor kvality a autenticity dané věci.

Dalším symbolem upozorňujícím na naši touhu po udržení dlouhého života, zdraví a krásy jsou tabletky a vitaminy položené na okraji stolu. V současné době je velkým trendem používat různé doplňky stravy, které nám mají pomoci v různých oblastech našeho života. Moderní člověk se nerad smíruje s nemocí, stárnutím a se smrtí.

Součástí zátiší je i převrhlá nádoba, v níž je ukryt čarový kód. V obchodech se s ním setkáváme téměř na všech výrobcích. Podle kódu se dá zjistit, kdo je výrobcem, co je to za zboží a jak má být použito. Jeho prostřednictvím je zboží dohledatelné, ale zároveň je i kontrolováno.

Podzemnici olejnou jsem v obraze položila vedle vlašských ořechů. Často se mylně řadí právě mezi ořechy, ale jedná se o luštěninu. Kolem nás je plno informací, ale ne všechny tyto informace jsou pravdivé. Musíme se učit tyto informace dobře rozlišovat.

Na obraz jsem namalovala i porcelánový talíř s cibulovým vzorem, který se objevuje ve 2. polovině 19. století, kdy došlo ke zprůmyslnění doby a nepochopení původních asijských prvků. Talíř je umístěn přes hranu stolu. Toto umístění používal např. Willem Kalf.⁸²

⁸² [Srov.] STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 498 s.

Na knihách je položený nůž nevýrazné barvy. Může svým vzhledem připomínat nože vložené do slonoviny, které jsou častým motivem v barokních zátiších. Po delším zkoumání však divák zjistí, že na jeho rukojeti je stok, což je klasickým znakem plastových odlitků. Díky tomu je v malbě zastoupen i novodobý materiál.

3 Postup práce

Po nastudování problematiky barokního zátiší jsem se ještě musela rozhodnout ohledně výběru podložky. Váhala jsem mezi dřevěnou deskou a plátnem. V baroku se používaly oba tyto materiály. Při větších formátech se dávala přednost plátnu díky své lehčí váze. Zároveň plátno nepotřebovalo tolik úprav. Dřevěné desky musely několik let schnout a byla u nich větší šance zkroucení, rozklížení nebo napadení škůdci.

Podle zátiší, které jsem si doma naaranžovala, jsem zvolila formát o velikost 170 cm x 120 cm. Jelikož tento formát je velký, rozhodla jsem se malovat obraz na lněné plátno. Při sestavování napínacího rámu jsem musela použít i příčku, aby se obraz nekřivil. Před započítím samotné malby jsem zhotovila několik skic. Připravené zátiší jsem si nasvítla a následně jsem jej i vyfotila. Tuto fotografii jsem si promítla na plátno upravené imprimiturou a načrtla jsem si obrysy zátiší. Stejně tak činili i malíři v baroku pomocí camery obscury.

Pak jsem pokračovala podmalbou, kdy jsem pomocí lazur vybuodovala objemy v zátiší. Použila jsem na to umbru přírodní a zinkovou bělobu. Po vytvoření monochromní malby jsem mohla začít s barevnými lazurami. Olejovou barvu jsem mísila se lněným olejem, abych docílila vláčnosti barvy a aby se mi s ní lépe vytvářely lazurní vrstvy. Po zhotovení všech vrstev malby jsem ještě obraz scelila damarovým lakem. Díky tomu obraz nebude mít lesklé mapy a bude působit uceleným dojmem.

Závěr

V práci jsme se věnovali tématu reinterpretace barokního zátiší do současnosti. Na počátku jsme si stanovili několik cílů a všechny se nám podařilo splnit. V první řadě to bylo prostudování dané problematiky a vypracování základního přehledu o barokním zátiší. Zajímali jsme se též o typické symboly v malbách barokních umělců a jejich interpretaci. Pak jsme se pokusili vytvořit přehled současných autorů zátiší. Rovněž jsme se zaměřili na symboliku, kterou ve svých obrazech používají. Získané poznatky jsme pak aplikovali v praktické části práce.

Cílem praktické části bylo prokázat osvojení si klasické techniky malby olejem pomocí tzv. vrstvené malby. Vytvořili jsme zátiší holandského typu o formátu 170 cm x 120 cm. Jako předlohu jsme využili předměty a materiály, které souvisí s naší dobou. Pokusili jsme se pomocí nich zrcadlit povahu dnešní doby. Vše je zdokumentováno na fotografiích v závěrečné části.

Získané výsledky mohou sloužit jako přehled dané problematiky pro studenty výtvarných oborů. Práce může být rovněž užitečná pro širokou veřejnost se zájmem o danou problematiku.

Seznam použitých zdrojů

ALLEAU, René. *Věda o symbolech: příspěvek ke studiu principů a metod obecné symboliky*. 1. vyd. Praha: Malvern, 2014, 248 s. ISBN 978-80-87580-93-6.

BENDINER, Kenneth. *Food in painting: from the Renaissance to the present*. 1. vyd. London: Reaktion Books, 2004, 240 s. ISBN 1-86189-213-6.

BENNETT, Gary. The Importance of Edges in a Painting. *Contemporary Still Life Painting* [online]. 2012 [cit. 2016-14-03]. Dostupné z: <http://garybennettartist.blogspot.cz>

BRETTELL, Richard R., Paul H. TUCKER, Natalie H. LEE. *Nineteenth- and Twentieth-Century Paintings in the Robert Lehman Collection*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2009, s. 466. ISBN 978-0-691-14536-5.

BRYSON, Norman. *Looking at the Overlooked: Four Essays on Still Life Painting*. 1. vyd. London: Reaktion Books, 1990, 192 s. ISBN 978-0948462061.

BORNGASSER, Barbara. *Baroko: theatrum mundi - svět jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Sloart, 2013, 568 s. ISBN 978-80-7391-710-4.

GALERIE VILLA PELLÉ. Splendid isolation aneb z ústraní do galerie. *Villa Pellé* [online]. 2012 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <http://villapelle.cz/splendid-isolation-aneb-z-ustrani-do-galerie/>

HOBBAUGH, Pat. Not your granny's still lifes. *American Art Collector* [online]. Scottsdale: American Art Collector, 2015, č.121, [cit. 2016-12-03]. ISSN 1547-7088. Dostupné z: http://www.pathobaugh.com/AmArtCollector_PatHobaugh.pdf

HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme?Umění baroka*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 128 s. ISBN 80-242-1585-3.

KAZLEPKA, Zdeněk. *V zahradě Armidině - Italské barokní zátiší v Čechách a na Moravě*. Brno: Moravská galerie, 2007, 188 s. ISBN 978-80-7027-164-3.

KEMP, John R. Shapes of light.. The Artist's Magazine [online]. Cincinnati: F + W Media, 2012 [cit. 2016-12-04]. ISSN 0741-3351. Dostupné z: <http://www.artistsnetwork.com/wp-content/uploads/Artists-Magazine-June-2012-Freemium.pdf>

KENNER, T. A. *Symbols a jejich skrytý význam*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7359-079-6.

KROPÁČEK, Jiří a Oldřich J. BLAŽÍČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. 1. vyd. Praha, Odeon, 1991, 2146 s. ISBN 80-207-0246-6.

KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 342 s. ISBN 80-247-9046-7.

LAMBERT, Gilles. *Caravaggio: 1571-1610: génius, který předběhl svou dobu*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2010. 96 s. ISBN 978-80-7391-384-7.

MATĚJÁK, Jan. Podmalba. *Olejomalba – lavírovaná vrstvená technika* [online]. 2016 [cit. 2016-12-04]. Dostupné z: <http://www.matejakart.com/clanky/on-line-lekce/podmalba/>

MUZIKA, František. *Holandské zátiší*. Praha: S.V.U. Mánes – Melantrich a. s., 1942, 26 s.

OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. Praha: J. Otto, 1888 - 1909. 24. sv.

PARRAMÓN, José M. *Zátiší*. 1. vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997, 95 s. ISBN 80-7180-209-3.

PIJOAN, José. *Dějiny umění 7*. 4. vyd. Praha: Balios, 1999, 348 s. ISBN 80-242-0140-2.

SEIFERTOVÁ, Hana. *Mezi zátišími/Flámské a holandské obrazy 17. století a jejich ohlas v kabinetní malbě střední Evropy*. 1. vyd. Liberec: Oblastní galerie v Liberci, 2003, 80 s. ISBN 80-85050-34-X.

SEIFERTOVÁ, Hana. *S ozvěnou starých mistrů : pražská kabinetní malba 1690-1750*. Praha : Národní galerie, 1997, 218 s. ISBN 80-7035-130-6.

SLÁNSKÝ, Bohuslav. *Technika v malířské tvorbě*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1976, 192 s. ISBN 04-316-76.

STACHOVÁ, Jiřina. *Symbol v lidském vnímání, myšlení a vyjadřování*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1992, s. 302. ISBN 80-7007-033-1.

STUKENBROCK, Christiane a Barbara TÖPPER. *Tisíc mistrovských děl evropského malířství 1300-1850*. Praha: Slovart, 2008, 1008 s. ISBN 978-80-7391-129-4.

SUMITOMO, Fumihiko. The Republic of Propaganda. *Neolook* [online]. 2008 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <https://neolook.com/archives/20080720b>

STRAHOVSKÁ OBRAZÁRNA. *Katalog výstavy květen až srpen 1974 - Zátiší*. Praha: Památník národního písemnictví, 1974.

ŠÍP, Jaromír. *Flámská a holandská zátiší 17. stol.*. Gottwaldov: Oblastní galerie výtvarného umění, 1971, 27 s.

TARABRAOVÁ, Daniela. *Slavné galerie světa: Rijksmuseum Amsterdam*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2006, 144 s. ISBN 80-242-1564-0.

VÁŠA, Ondřej. Nenormální okolnosti. *Kulturní magazín UNI* [online]. Praha: Unijazz, 2008, č. 1, [cit. 2016-15-03]. ISSN 1214-4169. Dostupné z: <http://magazinuni.cz/vytvarne-umeni/nenormalni-okolnosti/>

WEGNER, Amanda N. The simple truths of painter Jeffrey T. Larson. *Wisconsin Trails* [online]. 2012 [cit. 2016-01-03]. Dostupné z:

<http://www.wisconsintrails.com/culture/The-simple-truths-of-painter-Jeffrey-T-Larson.html>

Fotodokumentace projektové části

Obr. 1: Plátno upravené imprimiturou

Obr. 2: Podmalba zinkovou bělobou a umbrou přírodní

Obr. 3: Začátek výstavby lazurních vrstev

Obr. 4: Finální malba

